

Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri

Perceptions and Values of Happiness in the Turkish Family

Yadigar Aluş* – Suzan Selçukkaya**

Öz

Bu yazının amacı Türk ailesinin sosyo-kültürel değişim sürecinde mutluluk algısının, aile değerlerinin ve bu değerlerin aile mutluluğuna etkilerinin neler olduğunun analizini yapmaktır. Böylece eldeki veriler yardımıyla ailede görülen bazı sorunlara daha yapıcı çözüm önerileri sunmak hedeflenmektedir. Bu çalışmada betimsel analiz ve tarihsel yöntem aracılığıyla elde edilen verilerden hareketle tümevarımsal yöntemle genel ifadelere ulaşılmıştır. Çalışmanın sonunda, genel olarak Türk ailesinin modern ve geleneksel değerleri bir arada bulunduran bir 'geçiş ailesi' özelliği sergilediği görülmüştür. Sosyo-ekonomik açıdan modern aile yaşantısına doğru bir gelişme görülürken değerler bazında muhafazakârlığını koruyan bir yapı sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mutluluk algısı, Mutluluk değerleri, Aile değerleri, Türk Ailesi

---

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (alusyadigar@yahoo.com)

** Lefke Avrupa Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Ameliyathane Hizmetleri Bölümü (sselcukkaya@yahoo.com)

Abstract

The purpose of this study is to analyze perceptions, values of happiness in Turkish families and the effects of these values in the process of socio-cultural transformation. It is intended to provide recommendations, with the help of these findings, for more constructive solutions for some problems of the family. In this study, the data was obtained through descriptive analysis and historical methods, and via the inductive method, general terms have been reached. In general, the Turkish family, containing a combination of modern and traditional values, is designated as a 'transition family'. While socio-economic aspects of the development tend towards a modern family life, values show a structure that protects the basis of conservatism.

Keywords: Perception of happiness, Values of happiness, Family values, Turkish family

Giriş

Asya ve Avrupa arasında bir köprü konumunda olan Türkiye, coğrafik olduğu kadar kültürel anlamda da hem geleneksel hem de modern yapı özelliklerini aile kurumunda barındırmaktadır. Özellikle son yıllarda, çekirdek aileye doğru bir meyil gösteriyor olduğu halde içerik olarak geleneksel yapıya dayalı ilişkilerini sürdürmeye devam etmektedir. Bir yandan evrensel değerlere uyum sağlama ve diğer yandan kültürel değerlere tutunma gayreti, Türk ailesini zorlu bir dönemin içine sürüklemiştir. Bu yazının amacı, sosyo-kültürel değişim sürecinde ailenin mutluluğunda rol oynayan değerleri, bu değerlerdeki değişim ve değerlerin aileye olan etkilerinin neler olduğunu ortaya koyarak, ailede karşılaşılan farklı ve yapıcı bir bakış açısıyla çözümler sunabilmektir. Teorik boyutta kalan bu çalışmada kullanılan tarihsel ve betimsel analiz yöntemleri, her ne kadar çalışmanın kapsamını daraltıyor olsa da ileride yapılacak olan aile ile ilgili saha çalışmalarına ve literatür araştırmalarına kaynak ve destek olması açısından önemlidir.

1. Aile, Mutluluk, Değer ve Ahlak Kavramları ile İlgili Literatür Araştırması

Aile evrensel bir olgu olmakla beraber yapısı ve işlevi açısından gösterdiği sosyal, ekonomik ve coğrafik farklılıklardan dolayı tek bir tanıma sahip olmayıp, zamandan zamana, toplumdan topluma, hatta aynı toplum içinde farklı anlamlar kazanmıştır. Yapılan tanımlamaların farklılık göstermesi, ailenin farklı özelliklerinin ön planda tutulmasından kaynaklanmaktadır. Bazı araştırmacılar aileyi, kan ve akrabalık bağına dayalı bir birlik olarak açıklamaktadırlar (Giddens, 2012: 246-248; Şener, 2009: 285-294; Gökçe, 1991: 206-216). Diğer bazı tanımlar ise ailenin üreme, sosyalleşme, sıcak ve güvenli bir ortam sağlama, cinsel ilişkileri belirleme, ekonomik etkinlikleri yerine getirme ve çocukların kişilik yapısını geliştirme gibi işlevlerine vurgu yapmaktadırlar (Cansel, 1991: 53; Güvenç, 1984: 273-276; Ozankaya, 1979: 233).

Ailenin çoğu özelliğini kapsayan bir tanıma göre aile, bireyin içinde yetiştiği, sevgi, saygı, güven, yardımlaşma, dayanışma ve

işbölümü gibi birincil ilişkilerin yaşandığı, anne, baba, kardeşler ve diğer aile üyeleriyle sosyalleşmenin ilk adımının atıldığı, cinsel ve toplumsal kimliğin ilk kazanıldığı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Aluş, 2015: 15-22). Türkiye’de yasal açıdan aile şu şekilde belirtilmiştir: 1982 Anayasasının 41. Maddesine göre “aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretilimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

O halde ailenin varlığı, yasalarla desteklenmiş ve belirlenmiş, birbirlerine samimi duygularla bağlı, sorumluluklarının bilincinde olan ve bu sorumlulukla hareket eden bireylerin aynı çatı altında oluşturduğu birlik ve beraberliğe dayanmaktadır.

Mutluluğun farklı çeşitleri, dereceleri ve nedenleri olması nedeniyle herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir tanımını yapmak oldukça zordur. Bir çalışmaya göre, bireylerin gelir durumları, medeni halleri, yaş ve eğitim durumları, kısaca sosyo-demografik özellikleri mutluluğun göstergeleri arasında yer almakta ve mutluluğun derecesini belirlemektedir (Bülbül ve Giray, 2011: 113-123).

Genel anlamda mutluluk, göreceli bir kavram olup, bütün bireylerin yaşamları boyunca içinde olmak istedikleri ve ulaşmak için çaba gösterdikleri, maddi ve manevi açıdan kendilerinde meydana gelen doyuma bağlı olarak hoşnutluk yaratan, insan ilişkilerini belirleyen biyolojik ve psikolojik bir durumdur.

Türkiye İstatistik Kurumunun Yaşam Memnuniyeti Araştırması Haber Bülteni’nde mutluluk ve memnuniyete dair yapmış olduğu tanımlama şöyledir: “acı, keder ve ızdırabın yokluğu ve bunların yerine sevinç, neşe ve tatmin duygularının varlığıyla karakterize edilen durum; hayattan genel olarak memnun olma halidir. Memnuniyet, ihtiyaçların ve isteklerin karşılanmasından doğan tatmin duygusudur” (TÜİK, 2011).

Bu konuda önemli çalışmalar yapan Veenhoven mutluluğu, bir bütün olarak kişinin hayat kalitesi ile ilgili olumlu bir yargı içinde olması, hayattan haz alması şeklinde tanımlar (Veenhoven, 1991:

5-34). Freud “Uygarlığın Huzursuzluğu” adlı kitabında, dar anlamda mutluluk dediğimiz şeyin, iyice birikmiş gereksinmelerimizin daha çok ani bir tatmini olduğunu ve doğası gereği yalnızca kısa bir görüngü olarak mümkün olabileceğini belirtmiştir. Ancak uygarlığın, insanın güvenlik, adalet ve güzellik gibi beklentilerini karşılayamaması ve insanın uygarlığın nimetlerinden faydalanabilmek için vazgeçtiği içgüdülerini tatmin edemeyişinden dolayı, sürekli mutluluk peşinde olan ve mutlu olmaya çabalayan insanları huzursuz ettiğini, dolayısıyla tam anlamıyla insanların mutlu olamayacaklarını ekler (Freud, 1999: 50-55). Bir başka çalışmada, mutluluğun, anlamının herkes tarafından bilindiği ama tanımı hiç kimse tarafından yapılamayan bir kavram olduğu belirtilir (Myers ve Diener, 1995: 10-19).

Mutluluk olgusu yakın çağda ve günümüzde daha somut bir şekilde işlenirken, geçmiş zamanlarda daha çok mitolojik, dinsel, felsefi ve tasavvufi açıdan ele alınmıştır. Bunu aşağıdaki tanımlamalarda görmek mümkündür;

Felsefi açıdan mutluluk çoğunlukla ahlak, erdem, doğru bilgiye ulaşma, haz ve özgürlük gibi kavramlarla ilintili bir şekilde incelenmiştir. Kant’a göre mutluluk ahlaklılıkla beraber ele alınması gereken bir unsur olup, “en yüksek iyinin” gerçekleştirilmesi çabası olmaktadır (Öktem, 2007: 11-22). Aristo’ya göre mutluluk insan yaşamının ereğidir, mükemmele en uygun biçimde davranma etkinliğidir (Büyükdüvenci, 1993: 41). Mutluluğu hazcılığa dayandıran Epikuros, statik ve dinamik, diğer bir deyişle geçici ve kalıcı haz ayırımı yaparak aralarındaki farkı dile getirmiştir. Ona göre fiziksel hazlar insanları tatmin etmez ve bu hazların peşinde koşanlar hiçbir zaman huzurlu olmazlar. İnsanları mutlu kılacak tek şey kalıcı ve sürekli hazlardır (Cevizci, 2000: 225).

İslam filozoflarından Farabi’ye göre mutluluk her insanın arzuladığı bir amaçtır, her ne zaman olursa olsun insanın kendisi için tercih edilen ve istenendir (Farabi, 1987: 39). Ibn Sina, mutluluğu tasavvuf, iyi eylem ve iyilik bilgisi ile ilişkilendirmiş ve ahlakın, insanın nefsinin saflaştırarak, temizlediğini ve mutluluğa kavuşturduğunu belirtmiştir (Ülken, 1967: 88-109). Gazali, diğer düşünürlerden farklı olarak doğru bilginin sadece akıl ve duyularla

değil aynı zamanda kalp gözüyle yani sezgiyle elde edilebileceğini savunur. Ayrıca insanlarda bulunan ahlakın iyi ve kötü yanları olduğunu, ilmi sevmenin, kötülükten, çirkinlikten, cehaletten ve bilgisizlikten kaçınmanın ahlakın güzel yanlarını oluşturduğunu ve insanların bunlar sayesinde mutluluğu yakaladığını belirtir (Gazali, 2000: 21).

Yeni ve yakın ağ felsefesinde mutluluk, daha çok toplumsal pragmatizm, erdemli davranış, kötü ve yanlış olan davranışlardan uzaklaşmak, iyi ve doğru olan eylemlere yönelmek şeklindeki ahlak olgusuyla ele alınır. Mutluluğun lt, ahlaki eyleme uyumluluk olup, toplumda mutluluğun ancak insanların birbirlerine karşı saygılı, hoşgrl ve dayanışmacı eylemlerle gerçekleşeceği savunulur (Hançerlioğlu, 2000: 158, 190-195).

Günümüzde ise mutluluk; beklentilerin tatmini, memnuniyet, hoşnutluk duygusu, bedenen ve zihnen iyi olma hali gibi daha somut göstergelerle llen ve yorumlanan bir pozitif olma durumu şeklinde varlık göstermektedir. Mutluluğun belirleyicileri büyük bir lde maddi ve manevi değerler arasındaki dengeye, bireyin kendisiyle, içinde bulunduğu sosyal evre ile ve toplumun yapısıyla kurmuş olduğu ilişkilere dayanmaktadır. Biraz daha genelleyecek olursak, mutluluk diye tabir edilen iyi olma hali, bireyin içinde bulunduğu psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve siyasi yapıya bağlı olarak gerçekleşir.

Sosyolojik anlamda değerin ne olduğunun bilinmesi önemlidir. Çünkü insanlar inandıkları ve benimsedikleri değerlere uygun tutum ve davranışları sergileyerek yaşantılarını sürdürürler. Bu davranış ve tutumlar toplumda yaygınlaşarak, o toplumun düzenini sağlayan belli bir ahlaki yapının var olmasına neden olur.. Kızılçelik ve Erjem'e göre değer; "bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamlılığını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen, onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir" (1994: 99). Tanımdan anlaşılacağı üzere, sosyal bir evre içinde yerini alan birey, o çevreyle uyumlu bir birliktelik için öngörülen değerleri benimsemek ve onlara uymak durumunda

kalmaktadır. İbn Haldun da insanın tek başına yaşayamayacağını, bir cemiyet içinde yer alması gerektiğini, bunun en önemli nedeninin ise geçimlerini sağlamak ve dayanışma içinde bulunmak olduğunu belirtmiştir (Haldun, 2005: 323).

Arslanoğlu'na göre değerler toplumun, kişilerin, modellerin, amaçların ve diğer sosyo-kültürel şeylerin önemlerini ölçmeye yarayan ölçütler olmakla beraber bir inanç olması bakımından dünyanın belli bir kısmıyla ilgili algı, duygu ve bilgilerimizin bileşenidir (Arslanoğlu, 2005: 64-77). Bu anlamda değerler insanlara neyin doğru ve neyin yanlış olduğu konusunda rehberlik ederler. Rokeach ise değeri kişisel veya toplumsal olarak tercih edilen, davranış biçimini ya da yaşamın amacını şekillendiren kalıcı bir inanç şeklinde tanımlar (Çalışkur vd., 2012: 221).

Değerler evrensel, ulusal, mesleksi hatta bireysel olarak çeşitlilik gösterebileceği gibi, sosyal, kültürel, siyasal, ahlaksal, estetik, bilimsel ve ekonomik anlamda da farklılık gösterirler. Ancak hepsinde ortak olan nokta önemli olmaları ve gerek dini gerekse ahlaki temellerden güç almalarıdır. İyilik, fedakârlık, dürüstlük, adalet, saygı, güven, barış, özgürlük, vatanseverlik, sadakat, örf ve adetler değerlere verilebilecek örneklerdir. Buna rağmen değerler zamandan zamana, toplumdan topluma hatta kişiden kişiye değişebilmekte, bir değer bir toplumda kabul görünken diğer toplumda reddedilebilmektedir.

Değerler hem toplum hem de birey bazında büyük bir öneme sahiptirler. Ülkelerin kalkınmasında ekonomik parametrelerin yanında alt yapı sistemlerini oluşturan toplumsal, kültürel ve ahlaki yapıya ait değerlerin de aynı yönde değişim göstermesi gerekmektedir. Bir çalışmada Erol, bu paralelliğin önemini servetin adaletli dağıtılması, yoksulluğun ortadan kaldırılması, beşeri sermayenin geliştirilmesi, iş olanaklarının artırılması, doğal ve insani imkânların verimli bir şekilde kullanılarak hayat seviyesinin yükseltilmesi açısından vurgulamaktadır. Yıllarca ülke ekonomisinin sağlıklı bir şekilde ayakta durmasını sağlayan, çalışanın hem maddi hem de manevi boyutuna özen gösteren ahi birliklerini buna örnek olarak gösterir (Erol, 2012: 49-65).

Sahip olunan kültürün değiştirilmesi kolay olmadığı halde insanların sahip oldukları değer yargılarını etkilemek, yönlendirmek onların yaşam Őekillerinde farklılık yaratır. Ibn Haldun, insanların yaşam ve etkileşim süreçlerinin sağlıklı ve toplum yararına olması için ahlaki değerlerin dikkate alınması gerektiğini özellikle vurgulamıştır (zkılı, 2006: 8).

Değerler toplum için olduğu kadar aile kurumu açısından da önemlidir. Çünkü aile birtakım değerlerin benimsenmesiyle ve yaşatılmasıyla varlığını devam ettirir. Temel sayılan değerler ailedeki büyükler aracılığıyla çocuklara aktarılır. Böylece aile bir yandan kendi, diğer yandan toplumsal ve kültürel yapının devamlılığını sağlama görevini üstlenmiş olmaktadır.

Değerler toplumun ihtiyaçlarına cevap verdiği sürece yaşarlar, ancak ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldıklarında kendilerinden yok olurlar ve onların yerini yeni değerler alır. Böyle bir değişim, toplumun yeni duruma uyum sağlama sürecinde sorun yaratmaktadır. Ancak yozlaştırılan değerler toplumun bazı kesimlerinde rahatsızlıklara ve zamanla çözülmelere neden olur. Yozlaşma genel olarak, iyi vasıflarını kaybetmek, soysuzlaşmak, gerilemek ve dejenere olmak yani bozulmak anlamına gelmekte olup gayri iradi olabileceği gibi iradi olarak da meydana gelmektedir (Kılıç, 2011: 45-47).

Her ne Şekilde olursa olsun yozlaşan veya yozlaştırılan değerler toplumsal bozulmalara sebep olacağı için, ailenin değerler yapısı da bu bozulmalardan etkilenecektir. Bu nedenle bir toplumun öz değerlerini başta aile ve daha sonra eğitim kurumuyla beraber günlük hayata yerleştirmesi büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda toplumun ahlaki yapısı değerleri koruyan ve yaşatan en etkin mekanizma olacaktır.

Ahlak toplumsal bir olay olup, bireyi etkileşim içinde olduğu sosyal çevreye karşı sorumlu tutar ve bu çevrenin beklentileri doğrultusunda davranış kalıbı geliştirmesine yardımcı olur. Ahlak, bireylere yanlışı ve doğruyu, iyiyi ve kötüyü, yapılması gerekeni ve yapılmaması gerekeni sonuçlarıyla beraber gösteren yazılı olmayan normlardan oluşan bir düzen ya da sistem olmaktadır.

Ahlak göreceli bir kavram olup toplumdan topluma, zamandan zamana farklılık gösterir. Zaman içerisinde koşullara bağlı olarak eskiden yasaklanmış davranışlar farklı bir zaman diliminde arzu edilen hatta teşvik edilen davranışlara dönüşebilmektedir. Farklı ahlak anlayışları benzer eylemlerin farklı yorumlanmasına da imkân vermektedir (Kuçuradi, 1988: 22).

Köknel'e göre ahlak, insanlar arası uyulması gereken manevi ilke ve kuralları içerir. Ahlakın yaptırım gücü insanın vicdanıdır. İnsan duygularını, düşüncelerini, davranış ve tutumlarını vicdanının sesine kulak vererek doğru-yanlış, iyi-kötü, olumlu-olumsuz olarak değerlendirir ve kendisiyle başkaları arasındaki ilişkilerde denge, düzen, denetim ve uyum sağlar (Köknel, 1996: 81). Genel olarak ahlak, sosyo-kültürel değerlere göre doğru ve yanlışları ve bunlara uygun

Ahlak, kültürel değerler ve ideallerle ilgili doğru ve yanlışları ve bunlara uygun davranış kalıplarını belirler. Ahlak kuralları yazılı olmayıp, resmi bir yaptırıma da sahip bulunmamaktadırlar. Ama sosyal kontrol açısından önemli bir güce sahiptirler.

Geleneksel toplumlarda ve modern toplumlarda ahlaki düzen farklı kanallar üzerinden bireylere benimsetilir. Geleneksel toplumlarda ahlaki yapı dinden güç alır ve otorite tanrıya aittir. Gelişmiş toplumlarda ise ahlak düzeni dinin etkilerinden bağımsız daha seküler düzeyde ve birey merkezlidir.

Sosyolojiyi bir ahlak bilimi gören Durkheim, toplumsal sorunların temelinde ahlaki sorunların ve ahlaki bunalımların yattığını ifade eder (Aron, 1994: 408-409) ve geleneksel toplumlar ile modern toplumların sahip olduğu ahlaki yapının farklı kaynaklara dayandığını belirtir. Ona göre, geleneksel (mekanik dayanışmalı) toplumlarda dinsel inanç toplumsal yaşamın tamamını düzenlediği için, ahlaki otoritenin kaynağı Tanrı'dır. Modern (organik dayanışmalı) toplumlarda dinsel inançların zayıflamasıyla, ahlaki otoriteye toplumdan başka kaynaklık yapacak güç kalmamıştır (Özyurt, 2007: 102). Durkheim, geleneksel toplumlarda ailenin, bireylerin ahlaki gelişimini ve denetimini başarıyla yürüttüğü halde, sanayi toplumlarında sürekli gelişen işbölümünün ailenin

ahlaki işlevini zayıflattığını vurgulamıştır (Durkheim, 1986: 367-368). Bir başka eserinde, çağdaş aile kurumunun bir sürekliliğe sahip olmadığını, her yeni kuşakla birlikte dağıldığını, ayrıca bireylerin günlük yaşamlarının önemli bir kısmını aileden uzakta geçirmesi nedeniyle ailenin denetiminde bir boşluk olduğunu belirtmiştir (Durkheim, 2006: 36-39).

Genel olarak özetlendiğinde, aile, mutluluk, değer ve ahlak kavramlarının birbirlerinden tamamen bağımsız ve rastgele seçilmiş kavramlar olmadığı görülür. Toplumsal sistemin içinde her bir kavram farklı bir işlevi yerine getirerek, sistemin işleyişini belirlemede önemli bir konum oluşturmaktadır. Aile toplumun temel çekirdeğidir. Ahlak kuralları toplumun düzenini ve varlığını sürdürme görevini yerine getirir. Bunu yaparken toplumda kabul gören ve önemsenen bir takım değerleri oluşturur ve bu değerleri aile, bireylere öğreterek aktarır. Değerlerin yozlaşmadan aktarılması, ihtiyaçları karşılamaya yönelik olması ve işlevselliğini sürdürmesi ailenin korunmasında önemli bir faktör olmaktadır. O halde mutlu bir aile yapısı ahlaki değerlerin aktarımıyla gerçekleşir. Bu da sağlıklı bir toplumun vazgeçilmez bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

2. Türk Aile Yapısının Karakteristik Özellikleri ve Dayandığı Değerler

Geçmişten günümüze Türk ailesi incelendiğinde, sahip olduğu çeşitliliğe rağmen, tarihsel birikimini ve geleneksel değerlerini koruduğunu, anlayış ve öz olarak değişmeden varlığını sürdürdüğünü görürüz. Türklere aile, mutluluğun önemli kaynaklarından biridir.

İslam öncesi Türk dönemine ait yapılan sınıflandırmada otoriteye göre dört aile tipi görülür. Bunlar, klan ailesi ve ana ailesi, bölünmez asaba, ataerkil aile ve baba ailesidir. İlk tip ana ailesi olup klanda rastlanır. Ülken'e göre klan, aynı soydan gelenleri kapsar (1991: 28). Ana ailesinde annenin kardeşleri, çocukları ve diğer akrabaları aynı evde yaşar, aile reisi dayıdır, akrabalık ana tarafından sürdürüğü için çocukların babayla hukuki veya sosyal hiçbir ilişkisi yoktur ve aile dayı otoritesi altındadır. Bölünmez asaba aile

tipinde akrabalık baba tarafından geçer ve baba tarafından akraba ile evlenmek yasaktır. Ataerkil aileye kıyasla baba ailesinde kadın hukuki anlamda bir değer taşımaktadır ve hem mallar hem de çocuklar üzerinde erkek ile ortaklaşa hak ve sorumluluklara sahiptir (Gökçe, 1991: 206-216). Asaba ailesinde birçok aile tabakası bir arada aynı toprak etrafında yaşar. Ailenin en yaşlısı aile reisi olup ailenin korunmasından sorumludur ve asabanın mal varlığı aynı şekilde, ailenin en yaşlısı tarafından idare edilir (Uçar, 2003: 26). Ataerkil aile de ise babanın mutlak otoritesi söz konusudur. Baba gücünü dinden alır ve gelenekleri sürdürmeye çalışır, bu aile tipinde kadının hiçbir söz hakkı yoktur ve erkeğin atalarının dinine bağlıdır (Şahinkaya, 1991: 37-42). Ataerkil aile yapısındaki babanın sınırsız hâkimiyetinin devlet müdahalesiyle sınırlandırılması sonucu ortaya çıkan aile tipi baba ailesidir (Fındıkoğlu, 1991: 1-42). İslamiyet öncesi Türk ailesinin hiyerarşik yapısında güç ve otorite babanın elindedir ve aileyi himaye etme, siyasal sistemi belirleme gibi bir sorumluluğa sahiptir (Eröz, 1991:3-6).

İslam öncesi dönemde aile, kutsal özelliklere sahip bir birim şeklinde varlık bulur. Çünkü din önemli bir değerdir. Bütün topluluklarda evliliğin dini bir tören sonucunda gerçekleşmesi göze çarpan en önemli özelliktir (Cebeci, 2009: 83). Sosyo-kültürel yaşamın temelini aile düzeni oluşturur. Aile üyeleri arasında görülen hukuki ve sosyal ilişkiler, toplumdaki fertlerin sahip oldukları ilişkilerle aynıdır ve devletin en yüksek düzeninde de kendini gösterir (Eröz, 1977: 17).

Eş sayısına göre tek eşli evlilik yaygın olduğu halde nadir de olsa çok eşli evliliklere rastlanır. Çok eşlilik, aile mülkünün korunması amacıyla erkek kardeşlerin bir kadınla evlenmesi veya kız çocuklarının öldürülmesi sonucunda kadın nüfusunun azlığı nedeniyle erkeklerin bir kadını paylaşmak zorunda kaldıkları bir evlilik tipi olmaktadır (Erdentuğ, 1985: 189).

İslam öncesi dönemde kutsal olan aile, İslamiyet'le birlikte mahrem ve mahremiyet gibi kavramlarla anılmaya başlar (Türkdoğan, 1992: 10-18). İslamiyet ve değişen siyasal ve coğrafi şartlar sonucu Türk ailesinin yerleşik hayata geçtiğini ve Türklerin aile yapısında birtakım değişikliklerin olduğunu Güngör, yaptığı bir

çalışmada ortaya koyar (Güngör, 1999: 425). Ancak en çok değişiklik “Osman Ailesi” diye tabir edilen aile türünde ortaya çıkar. Osmanlı ailesinin özellikleri; Orta Asya’dan gelen Müslüman ailelerle beraber Hıristiyan, Yahudi, Rum ve Ermeni gibi ırklardan gelenleri de kapsayan, kısaca imparatorluğun sınırları içerisinde çoğu yerde birlikte yaşayan dini farklı haneyi anlatan aile şeklinde ortaya çıkar (Ortaylı, 2009: 17-18). Ayrıca Ortaylı, bu tip ailelerdeki farklılıkların dini ve etnik olmaktan ziyade bölgesel ve coğrafi olduğunu vurgular.

Osmanlı ailesinde görölen diğer özelliklerin bazıları Doğan tarafından şu şekilde özetlenmiştir: Aile bireyin hayatında bağlarını koparamayacağı en önemli kurumdur. Birey ihtiyaç duyduğu maddi ve manevi desteği ailede bulur. Ailenin korunması amacıyla boşanma din tarafından hoş karşılanmamaktadır (Doğan, 2001: 52). Osmanlı ailesi, çok kültürlü bir yapıya sahip olduğu halde cemaatin belirlediği kurallara göre yaşam şeklini belirlemek durumunda kalmıştır. Osmanlıda birey, doğduğu ve içinde yer aldığı cemaatin kurallarına göre günlük hayatını şekillendirir, evlilikler cemaat içinden yapılır, cemaat dışı evlilikler tasvip edilmezdi. Dinler arası evlilikler hoş görülmediği gibi, aynı dinden olsalar dahi iki farklı etnik yapıdaki insanın evliliği cemaatler arasında sorunlara neden olacağından hoş karşılanmazdı (Bilgin, 2003: 92).

Cumhuriyet Türkiye’sinde sosyal, siyasal ve ekonomik hayatta yaşanan hızlı ve önemli değişiklikler Türk ailesini yoğun bir şekilde etkilemiştir. Bu değişikliklerin göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadınların çalışma hayatına girmesi gibi farklı sebepleri vardır (Ekici, 2014: 209-224). Türkiye’de 1950’li yıllarda yaşanan köyden kente göç olayları toplumun sosyo-ekonomik yapısında ve doğal olarak aile kurumunda da önemli değişikliklere neden olmuştur. Yapılan birçok araştırma, kırdan kente gelip yerleşen ailelerin yeni bir yapıya kavuştuklarını ortaya koymuştur (İçli, 1999: 70-74; Kaygalak, 2006: 87-103, Gürbüz, 2007: 1-2; Turan ve Beşirli, 2008: 238-243). Kente göç eden aile üyeleri arasındaki ilişkiler hem sosyal hem de ekonomik açıdan azalmış, geleneksel aileler daha da küçölerek çekirdek aileye hatta parçalanmış aileye doğru bir dönüşüm içine girmiştir. Aile içi şiddet, çocuk istismarı

(iş gücü açısından), ilişkilerde kopukluk artmış, geleneksel Türk aile tipi yerine daha az hiyerarşik ve geleneksel aile tipleri oluşmaya başlamıştır. Kadının çalışma hayatına katılımı, onun aile içindeki rolünde değişiklik yaratmıştır.

Kırsal kesimlerde yetişen gençlerin istihdamına uygun iş imkânlarının olmaması, iş bulma amacıyla kente göç bireyleri ailelerinden koparmıştır (Düzenli, 2011: 61). Zaman içerisinde değişen değerler Türk aile yapısında değişikliklere neden olmuştur. Daha önce toprağa bağlı olan Türk ailesi üretken bir özelliğe sahipken, sosyo-ekonomik yapısında meydana gelen değişimler aileyi, üretici konumdan tüketici konuma taşımış ve modern aileyi tüketici bir aile yapısına kavuşturmuştur. Ailenin tüketicilik eğilimleri, tüketici toplumda daha da kışkırtılarak aile, tüketim peşinde koşan bireylerin yaşadığı ve tüketim düzeyiyle kendini gösterdiği bir alan haline gelmektedir (Canatan, ve Yıldırım, 2013: 36-70). Özellikle, Türk ailesinin öz kültürel değerleriyle uyuşmayan yabancı değerlerin, kitle iletişim araçları ve medya ile dayatılması bazı alanlarda kültürel yozlaşmaya neden olmuştur. Günümüzde kadınlar, gençler ve çocuklar her geçen gün daha çok tüketime özendirilmekte, tüketim ve gösteriş yaygın bir alışkanlık haline getirilmektedir. Göle, ailenin gösterişçi tüketimin göstergesi olarak şekillendiğini, ancak şekilci modernleşmeye karşın geleneksel algı ve pratiklerin anlam değiştirerek devam ettiğini belirtmiştir (Göle, 2008: 100).

Aile kurumu ile ilgili birçok değer değişiyor olsa bile değişmeyen en büyük gerçek, ailenin ve evliliğin Türk toplumunda arzu edilen ve onaylanan bir durum olmasındaki istikrardır. 2011 yılında yapılan "*Dünya Değerler Araştırması*"nın Türkiye sonuçlarına bakıldığında, elde edilen veriler, birçok değişime rağmen Türk ailesinin geleneksel ve muhafazakâr değerlerini devam ettirdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye Değerler Atlası'nın değerler ve muhafazakârlık ile ilgili şu tespitleri yer almaktadır:

- Avrupa toplumlarından Türkiye'yi ayıran en önemli özelliklerden biri kadın-erkek eşitsizliği ve kadına biçilen toplumsal rol konusudur. Kadınların %71'i "*aile reisi erkek olmalıdır*" demektedir.

- Kadınların %59'u "kadın her zaman kocasına itaat etmeli, onun sözünden çıkmamalı" demektedir.

- İşsizliğin olduğu durumlarda işe alma konusunda erkeğe öncelik verilmesi gerektiğini söyleyenlerin oranı Türkiye’de %60.

- "Evlilik modası geçmiş bir kurumdur" diyenlerin oranı % 6’dır. Yani aileyi en önemli kurumların başında görenlerin oranı % 94 olmaktadır.

Türkiye’de 1972-2006 yıllarında aile biçim yüzdelerine bakıldığında geniş ailenin çekirdek aileye göre azalma gösterdiği görülür.

Tablo 1: 1972-2006 Yılları Arasında Çekirdek Aile ve Geniş Aile Kıyaslaması

Aile tipi	1972	2006
Çekirdek Aile	80	80,7
Geniş Aile	19	13
Diğer	21	8,3

Kaynak: Serim Timur, Türkiye’de Aile Yapısı, Ankara 1972 ve TÜİK ve ASAGEM, Aile Yapısı Araştırması, Ankara 2006.

Tablo 2: Türkiye’de 1990, 2001 ve 2011 Yılları Muhafazakârlık Tablosu:

1990	60,34
2001	64,80
2011	63,00

Kaynak: Yılmaz Esmer, Bahçeşehir Üniversitesi ve Dünya Değerler Araştırması Derneği (WVSA), Türkiye Değerler Atlası, 2012, İstanbul

Türkiye’de 1990 ve 2011 yılları arası muhafazakârlık ölçeğine bakıldığında ise muhafazakârlığın artış gösterdiği görülmektedir. Bu iki tablodan hareketle aile yapısının fonksiyonel değişimi ile

aktarmacı kültürel değişimin paralel yürümediğini söylemek mümkündür. Türk ailesi hacimsel olarak değiştiği ve daraldığı halde, geleneksel yapısı ve sahip olduğu değerlerin değişimi daha yavaş olmaktadır hatta bazı değerler, gelenek ve görenekler değişmeden varlıklarını sürdürmektedirler. Araştırmadan elde ettiğimiz sonuçlara bakarak Türk toplumunda korunması ve sürdürülmesi gereken değerlerin başında “aile”, “din”, “devlet” ve “millet” gibi kavramların yer aldığını söyleyebiliriz. Bu durumda, bir toplumda, değerlerin işlev gördükleri sürece varlıklarını her şart içinde devam ettirdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

2010 yılında, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne yapılan “Aile Değerleri Araştırması”nda elde edilen bazı önemli sonuçlar şu şekilde ortaya çıkmıştır:

Araştırmaya katılanların; % 83,7’si maddi ve manevi sorunlar olduğunda ilk olarak aileye başvurulması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların % 90,3 gibi yüksek bir oranı ailesi için her türlü sıkıntıya katlanabileceğini ifade etmiştir. Çalışmada yer alanların % 20’si aile içi sorunların eşler arasında çözülmesi gerektiğini belirtirken, görüşülenlerin yüzde 66,3’ü aile büyüklerine duyulan saygı nedeniyle aile içi ilişkilerin eşler kadar anne babaları da ilgilendirdiğini savunmaktadır. Çocuklar aile büyüklerinin olduğu ortamda daha iyi yetişirler ifadesine katılanların oranı % 77,8, katılmayanların oranı ise % 10’dur. Akrabalarla sık sık görüşülmeli fikrine katılanlar % 62,4 iken katılmayanlar % 14,1’dir. Bu durum Türk ailesinin halen akrabalık ilişkilerine önem verdiğini göstermektedir. Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmelidir fikrini savunanlar % 90’ların üstünde görülmektedir. Burada, ailelerin çocukların yetiştirilmesinde bağımsız olmalarını ve kendi ayakları üzerinde duracak bir eğitimi arzuladıkları görülmür. 18 yaşını dolduran bir erkek geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir fikrine katılanların oranı % 57,4, katılmayanların oranı ise % 23,7’dir. 18 yaşını dolduran bir kız geleceğiyle ilgili kararları kendisi vermelidir görüşüne katılanların oranı % 48,4 olmuştur. Erkeklerle daha fazla gösterilen tolerans, ailede halen erkek egemenliğine dayalı kültürel değerlerin güçlü olduğunu göstermektedir. Çocuklar evleneceği eşi kendi seçmelidir ifadesine % 83,7

gibi yüksek bir oran katılmıştır. Erkek çocuk sahibi olmak daha çok itibar kazandırır fikrine katılmayanların oranı %56,1 iken katılanların oranı % 28,5 olmuştur. Çocukların eğitiminde gerekirse dayak kullanılabilir ifadesine katılmayanların oranı % 64,4 olmuştur. Kadının aldatması asla affedilemez diyenler % 82,4'tür. Erkeğin aldatması asla affedilemez diyenler ise % 72,2 olmaktadır. Evliliğin temelinin sadakat olduğuna inananların oranı % 89'dur. Evlilikte eşler her türlü fedakârlığı yapmalıdır diyenler % 91,6'dır. Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmalıdır fikrine katılanlar % 21, 2 iken, boşanmayı bir çözüm olarak görenler % 60,6 şeklinde ortaya çıkmaktadır. İş hayatında erkekler ile kadınlar aynı ortamda çalışabilir diyenler % 77,1, buna katılmayanlar % 9,2'dir. Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işidir fikrine olumlu cevap verenler % 50,8, olumsuz cevap verenler % 31,3'tür. Ev işlerinden kadın kadar erkekler de sorumludur ifadesine katılanlar % 64,1'dir. Evde en son sözü daima erkek söyler fikrini savunanların oranı % 54 iken kabul etmeyenler % 29 oranında görülmektedir. Bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum fikrini destekleyenlerin oranı % 38,1, desteklemeyenler ise % 46,1 olmaktadır. Evlilik dışı cinsel ilişki asla kurulmamalıdır ifadesine katılımcıların % 82,2 oranı destek vermektedir. Kızların evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum ifadesine % 77,2 oranında destek gelmemiştir. Destekleyenlerin oranı % 14,1'dir. Kızların flört etmesinde sakınca yoktur diyenlerin oranı % 40,8 iken, bu fikre katılmayanların oranı % 42,3'tür. İnsanlar evlenmeden de çocuk sahibi olabilmeliler fikrine katılımcıların % 82,4'ü destek vermemiş, % 10,4'ü ise destek vermiştir. İnsanlar nikâhsız da birlikte yaşayabilmeliler düşüncesine karşı çıkanlar % 79,7 iken, bunu destekleyenler % 12,2 oranındadırlar. Aile reisi erkektir ifadesine katılanlar % 66,4, katılmayanlar ise % 19,4 olmuştur. Ailenin geçiminden erkek sorumludur ifadesine katılanlar % 61, katılmayanlar % 23,4 olmaktadır. Kadın itaat etmediğinde kocası tarafından dövülebilir ifadesine katılanların oranı % 16,4, katılmayanlar % 72,5'tir. Bakıma muhtaç aile büyükleri Çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır fikrine katılanlar % 84,9 oranındadır. Günlük hayatı dini kurallara göre yaşamalıdır düşüncesine katılanlar % 70,3 olmaktayken, desteklemeyenler % 11,9'dur. Aile dini

ve manevi değerlerine bağlı olmalıdır fikrine katılanlar % 87,1'dir. Genel olarak hayatından memnun olduğunu ifade edenlerin oranı % 73,4'tür. Genel olarak ailenizin ne düzeyde mutlu olduğunu düşünürsünüz sorusuna katılımcıların % 47,7'si mutlu, % 25,9'u çok mutlu cevabını vermiştir. Katılımcılar % 99,3 ile hayatlarındaki en önemli şeyin aile olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada yer alanların % 96,8'i ailelerinin kendileri için çok önemli olduğunu belirtmiştir. Çocuklarına zaman ayırmayı yaşamlarında çok önemli görenlerin oranı % 88,8'dir. Eşlerine zaman ayırmayı yaşamlarında çok önemli görenlerin oranı % 82'dir.

Aile ilişkileri üzerinde etkili olan ve değişim yaratan önemli unsurlardan biri teknoloji ve ürünleri olmuştur. Teknolojinin baş döndürücü bir hızla dünyayı etkilediği ve şekillendirdiği çağımızda, aile bu etkilerden payına düşeni fazlasıyla yaşamaktadır. Teknolojinin orta çıkan en önemli etkilerinden biri insan ilişkilerini azaltarak onları birbirlerinden uzaklaştırması ve yabancılaştırması olmuştur. İnternet, televizyon, cep telefonları, bilgisayar ve bilgisayar oyunları, radyo ve internet ağıyla çalışan birçok elektronik cihazlar insanlarda bağımlılık yaratmaya ve zamanlarının büyük bir kısmını işgal etmeye başlamıştır. "*Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması*" (2013) adı altında yapılan araştırmanın sonuçları, teknolojinin aile bireyleri üzerindeki etkilerinin ciddiyetini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlardan bazıları şu şekildedir;

Öğrencilerin yüzde 97,9'unun evinde televizyon, yüzde 73,7'sinde bilgisayar/tablet, yüzde 63'ünde internet erişimi, yüzde 44,6'sında sabit telefon, yüzde 38,3'ünde radyo bulunmaktadır. Öğrencilerin yüzde 52'sinin evinde kendisine ait odası bulunmakta ve kendine ait odası bulunanların yüzde 65,7'sini lise öğrencileri oluşturmaktadır. Kendisine ait odada televizyon bulunan öğrencilerin oranı yüzde 40, bilgisayar/tablet bulunanların oranı yüzde 80, internet erişimi olanların oranı yüzde 65, sabit telefonu olanların oranı yüzde 13,8 ve radyo bulunanların oranı ise yüzde 14'tür. Öğrenciler cep telefonuna günde ortalama 2 saat 39 dk, ayırmaktadırlar. Televizyona 1 saat 55 dk, internete 1 saat 48 dk, bilgisayar/tablete (internet dışında) 1 saat 34 dk, kitap, gazete, dergi (ders

kitabı dışında) okumaya 1 saat 32 dk, radyo dinlemeye 58 dakika zaman ayırmaktadır. Öğrencilerin % 46,3'ünün cep telefonu var ve % 75,5'inin cep telefonunda İnternet bağlantısı bulunmaktadır (RTÜK, 2013).

2015 yılında yapılan bir çalışmanın sonuçları yukarıdaki her iki araştırmanın sonuçlarıyla benzerlikler taşımaktadır. Bu çalışmada, teknolojinin aile bireylerini yalnızlaştırmasının ve yabancılaştırmasının yanı sıra, aile içi bağları zayıflattığı, aile üyeleri arasında paylaşımı azalttığı, evlilikte sadakat temellerini sarstığı, İnternetin yabancı insanlarla iletişim kurma konusunda birçok alternatif sunması ve bunun cazip hale getirilmesinin evlilik kurumu için bir tehdit oluşturduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak, çocuklar ve gençler için güvenli olmayan kişilere ve sitelere ulaşım konusunda denetim sağlanamadığı için internetin önemli bir risk faktörü olduğu vurgulanmıştır (Alus, 2016: 139-141).

Kırsal kesimden kente göçle beraber, ekonomik zorunluluklardan dolayı kadının çalışma hayatına girmek durumunda kalmıştır. Ortaylı'nın da ifade ettiği gibi, ekonomik koşullar gereği ailede birçok üye iş hayatına girip çalışmak durumunda kalmıştır (Ortaylı, 2009: 19). Ancak kadının iş hayatına giriş sebebi sadece ekonomik gereklilik değil, bunun yanında sosyal hayata karışmak, kendini geliştirmek, başarı kazanarak mutlu olmak ve öz güvenini kazanmak ve boş zamanlarını iyi değerlendirmek amacıyla, kadınlar çalışma hayatına girmişlerdir (Doğan, 2009: 57)

Türkiye'de kadın ve erkek eşitliğini yerleştirmeye çalışan yeni aile modeli, evin içinde ve dışında çalışmak durumunda kalan kadının doğasından ve annelik özelliğinden dolayı, kadına sosyo-ekonomik alanda pozitif bir ayrımcılık tanıyacağına, onu ağır bir yük altına sokmuş ve bu durumu onun aleyhine çevirmiştir. Çünkü kadın dışarıda çalışıp eve geldikten sonra ev içi işleri yapmak zorunda kaldığı için kendisine, eşine ve çocuklarına verebileceği ilgi ve enerjiden mahrum bırakılmıştır.

Türk ailesinin mutluluk değerlerini ve algısını ortaya koymak amacıyla yapılmış olan bir araştırmanın sonuçları günümüz ailesi hakkında önemli bilgileri sunmaktadır. Bu araştırmanın sonuçla-

rın göre %70 oranında katılımcı evlendikten sonra daha mutlu olduğunu belirtmiştir. Evlilik sonrası daha mutlu olduğunu belirten erkeklerin oranı % 76, kadınların oranı ise % 63'tür. Ayrıca evlilik hayatında mutlu olanların oranı % 90 civarındadır. Evlilikte en önemli mutluluk faktörü çocuklar olmaktadır. Ailenin mutsuzluk nedenlerinin başında da ekonomik sıkıntılar yer almaktadır. Sadakat ile ilgili soruya % 81 oran evliliklerine oldukça sadık olduklarını belirtmiştir. Eşlerin en çok uzlaştıkları konu çocukların yetiştirilmesi ve sorumlulukları olurken, anlaşmazlık yaşadıkları sorunların başında eş ve akraba ziyaretleri gelmektedir. Evliliği devam ettiren en önemli dört unsur saygı, sevgi, sadakat ve güven şeklinde sıralanmıştır. Evliliği bitiren unsurların ilk dördü saygının ve sevginin bitmesi, ihanet, güvensizlik ve yalan şeklinde belirtilmiştir. Genel anlamda mutluluğun ne olduğu sorusuna çoğunluk "insanın sevdikleriyle beraber olmasıdır" cevabını vermiştir. Size göre aile nedir sorusuna en çok "mutluluğun, sevginin ve huzurun yaşandığı yerdir" cevabı verilmiştir. Size göre bir ailede mutluluk nasıl gerçekleşir sorusuna çoğunluk "aile üyeleri arasında karşılık saygı ve sevginin var olmasıyla" cevabını vermiştir (Aluş, 2016).

Karay'a göre, çalışma hayatında aktif rol alan kadınların yorulmaları bireysel sorun olarak görülse bile asıl aile içi sorunlara neden olmuştur (Karay, 1981: 89).

Kadının yeni rolü, statüsü ona toplumda güç ve itibar kazandırmıştır. Aile içinde kadının, yeni konumunun kabul görmesi beklentisi bazı erkekler tarafından anlaşılmadığı ve kabul görmediği için birçok çatışmaya hatta aile içi şiddete zemin hazırlamıştır. Ancak, bazı ailelerde, aile reisliği ve aile otoritesi kadın ve erkek arasında paylaşılmaya, aile içinde ortak kararlar alınmaya ve hem evin içinde hem de dışında kadın ve erkek arasında daha adil bir işbölümü görülmeye başlanmıştır.

Sonuç

Türk ailesi geleneksellik ile modernlik arasında yer alan bir geçiş ailesi özelliğine sahiptir. Bir yandan modern aileye doğru bir göç gösterse de içerik olarak geleneksel değerlerle varlığını

devam ettirmektedir. Bu durum toplumsal değerlerin aktarılması ve yaşatılması açısından olumlu gibi görünse bile, alt ve st yapıdaki değişim birbirine paralel gitmemektedir. Türk ailesi sosyo-ekonomik açısından yaşadığı değişim, onun değerler sisteminde aynı hızda görülmemektedir. Maddi ve manevi değerlerin kitle iletişim araçları, medya veya teknoloji aracılığıyla değişime zorlanması ortaya değer yozlaşması sorununu çıkarmaktadır.

G olgusuyla kırsal kesimden kente göç eden aileler kent kültürüne uyum sürecinde diğer ailelere nazaran daha fazla problem yaşamakta, daha az psiko-sosyal destekle karşılaşmaktadırlar. Bu tür ailelerde kuşak atışması ve sosyo-kültürel çevreye uyum sorunları ağır basarken, günümüz ailesinin karşılaştığı sorunların başında ekonomik sıkıntılar, saygı eksikliği ve çocukların bakımı ile ilgili sorunlar daha fazla hissedilmektedir.

Türk toplumunda yer alan bireylerin çoğu için aile en önemli değer ve mutluluk kaynağı olmaktadır. Aile “mutluluk, sevgi ve huzur ortamı” şeklinde tanımlanırken, mutluluk “insanların sevdikleriyle beraber olması” olarak algılanmaktadır. Veriler Türk ailesinin mutlu olduğunu, evlendikten sonra mutluluklarının arttığını, özellikle mutlu olan erkeklerin oranlarının kadınlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Birçok faktör içerisinde, kadının iş hayatında yer alması ailenin ekonomik yükünü hafifletmiş olsa da kadına evin içinde ve dışında daha fazla iş yüklemiş ve annelik işlevini yerine getirmesi konusunda sorunlara neden olmuştur. Çocukların bakımı ve yetiştirilmesi ile ilgili görevleri aileden devralan kurum ve kişiler bu konuda aile kadar başarılı olamamaktadır. Özellikle ocukların iyi aile değerleriyle ve aile kontrolü altında yetiştirilmesi pek mümkün görülmemektedir.

Ekonomik anlamda aileye yardımcı olmanın dışında, kadının kendini yetiştirmesi, sosyal bir hayata dhil olması, öz güvenini kazanması ve aile içinde daha etkin bir rol üstlenerek otoriteyi erkekle paylaşması açısından, dışarıda çalışmak kadına cazip gelmektedir. Ancak sosyal ve ekonomik anlamda bağımsızlaşan kadının yeni rolü ve statüsü erkeğin egemenliğini sarıştığı için birçok

eş tarafından hak ettiği saygıyı ve kabulü henüz görmemektedir. Bağımsız kadın ve egemen erkek olgusu arasındaki çatışma aile içi sorunları tırmandıran bir faktör olmaktadır.

Dış yaşamda olduğu kadar aile yaşamına da girmiş olan teknoloji, sağladığı avantajların yanında, bireylerin karşılıklı ilişkilerini ve paylaşımlarını azalttığı, onları yalnızlaştırdığı ve yabancılaştırdığı için aile üzerinde olumsuz etkilere sahip olmaktadır.

Araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunmak yerinde olacaktır. Modern yaşamın içerisinde yer alan fakat henüz uyum sürecini tamamlayamayan Türk ailesinin sorunlarının çözümü için Türkiye’de aile ve değerler ile ilgili saha ve tarihsel araştırmalara daha fazla yer verilmelidir. Ailenin sorunlarının tespitinde ve analizinde tamamen ithal kuramlarla hareket etmek yerine evrensel ve yerel değerleri aynı potada uzlaştıran modellerle hareket etmek gerekir. Türk ailesinin gerçek yapısını anlamak için tarihsel verilere, maddi ve manevi kültürel unsurlara başvurulması zorunlu olmaktadır. En son aşama olarak da ailedeki sorunların çözümüne yönelik pratik çözüm önerileri sunulmalıdır. Bu çözümlerin uygulanması sürecinde eğitim, siyaset, din, ahlak ve aile sistemlerinin beraber hareket ederek, bütüncül düzenlemeler için ortak projelerde yer almaları önemli olmaktadır.

Kaynakça

- Aluş, Y., (2016). *Türkiye Toplumunu Ailesinde Eşler Arası Mutluluk Algısı ve Beklentileri: Sakarya İli Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aluş, Y., (2015) "Kültürel ve Toplumsal Gerçekliğimiz Açısından Aile Anlayışlarının ve Türk Ailesinin Değerlendirmesi", *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 1, s.15-22.
- Aron, R., (1994). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Çev.: A. Korkmaz, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arslanoğlu, İ., (2005). "Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Küreselleşme Karşısında Değerlerimiz Sempozyumu*, Felsefe Dünyası Dergisi, 3-4 Haziran 2005/41, 64-77.
- Bilgin, V., (2003). "Fakih ve Toplum: Osmanlı'da Sosyal Yapı ve Fıkıh", İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bülbül, ř., Giray, S., (2011). "Sosyodemografik Özellikler ile Mutluluk Algısı Arasındaki İlişki Yapısının Analizi", *Ege Akademik Bakış*, Cilt 11, Özel sayı s. 113-123.
- Büyükdüvenci, S. (1993). "Aristoteles'te Mutluluk Kavramı", 15-17 Mayıs, Felsefe Kongresi Bildirileri, Ankara.
- Canatan, K., ve Yıldırım, E., (2013). "Aile Sosyolojisi", İstanbul: Açılım Kitap.
- Cansel, E., (1991). "Sosyal Devlet ve Aile", Aile Yazıları II, Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, ilim Serisi 5/2, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Cebeci, D., (2009). "Tanzimat ve Türk Ailesi", İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Cevzici, A., (2000). *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Asa, Bursa.
- Çalışkur, A., Demirhan, A., ve Bozkurt, S., (2012). "Değerlerin Belirli Meslek Alanları Ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences* 17. 1, p. 221.
- Doğan, İ., (2001). "Osmanlı Ailesi", Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Durkheim, E., (1986). "İntihar: Toplumbilimsel İnceleme", Çev.: Ö. Ozankaya, Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları.

- Durkheim, E., (2006). *“Toplumsal İşbölümü”*, Çev.: Ö. Ozankaya, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Düzenli, F., (2011). *“Geleneksel Türk Ailesindeki Dönüşümün Sosyal Politikaya Etkisi”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ekici, F.Y., (2014). *“Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi”*, International Journal of Social Science, Number 30, p. 209-224.
- Erdentuğ, A., (1985). *“Antropoloji: Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri”*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Ankara.
- Erol, S.I., (2012). *“İktisadi Kalkınmada Değerlerin Rolü (İbn Haldun’un Perspektifinden)”*, Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt 3, sayı 2, s. 49-65.
- Eröz, M., (1977). *“Türk Ailesi”*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Eröz, M., (1991). *“Türk Ailesi: Aile Yazıları I”*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Farabî, (1987). *“Fusulü'l-Medeni”*, Çev.: Hanifi Özcan, D.E.Ü. Yay., İzmir.
- Freud, S., (1999). *“Uygarlığın huzursuzluğu”*, Çev.: H. Barışcan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Fıdıkoğlu, Z.F., (1991). *“Türk Aile İçtimaiyatı”*, Aile Yazıları I, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1, 152, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Gazzâlî, (2000). *“Mutluluk ve Saadet Hazinesi, Kimya-yı Saadet”*, Tercüme: Ali Arslan, İstanbul: Merve Yayınları.
- Giddens, A., (2012). *“Sosyoloji”*, haz.: Cemal Güzel, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökçe, B., (1991). *“Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme Aile Yazıları I”*, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Göle, N., (2008). *“İç İçe Girişler: İslam ve Avrupa”*, Çev.: Ali Berktaş, İstanbul: Metis Yayınları.
- Güngör, E., (1999). *Tarihte Türkler*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Gürbüz, M., (2007). “Yüreğir’e Göç Eden Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Şehirleşme Sürecindeki Değişimi”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, 15, s.1-2.
- Güvenç, B., (1984). “İnsan ve Kültür”, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İbn Haldun, (2005). “Mukaddime”, Çev.: Süleyman Uludağ, Cilt 1, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Hançerlioğlu, O., (2000). “Felsefe Ansiklopedisi”, Kavramlar ve Akımlar, Cilt 4, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İçli, G., (1999). “Denizli İline Göç Eden Ailelerin Eğitime Bakış Açıkları”, PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 5, s. 70-74
- Karay, R. H., (1981). “Üç Mumlu Şamdan”, İstanbul: Arkadaş Yayınları.
- Kaygalak, İ., (2006). “İzmir Karşiyaka-Çiğli Periferisinde Göçün Sosyo-Ekonomik Boyutları, Ege Coğrafya Dergisi, 15, s.87-103
- Kılıç, A.F., (2011). “Türkiye’de Ahlaki Değerlerin Yozlaşma süreci”, Eğitim-Bir-Sen, yıl 7, sayı 19, s.45-47
- Kızılcılık, S., Erjem, Y., (1994). “Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü”, Ankara: Atilla Kitabevi.
- Köknel, Ö., (1996). “Bireysel ve Toplumsal Şiddet”, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kuçuradi, I., (1988). *Uludağ Konuşmaları: Özgürlük, Ahlak, Kültür Kavramları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Murdock, G.P., (1949). *Social Structure*, New York, Macmillan Co.
- Myers, D.G., & Diener, E., (1995). “Who is happy?” *Psychological science* 6.1:10-19.
- Ortaylı, İ., (2009). *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ozankaya, Ö., (1979). *Toplum Bilimine Giriş*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Yayınları.
- Öktem, Ü., (2007). “Kant Ahlakı”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi 18, s.11-22.
- Özkılıç, İ., (2006). “İbn Haldun’da İktisadî Kalkınmanın Dinamikleri ve

- Girişimcilik*", Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı: 10, s. 8.
- Özyurt, C., (2007). "Durkheim Sosyolojisinde Ahlaki Kontrol Sorunu", Değerler Eğitimi Dergisi, 5 (13), s. 102.
- RTÜK 2013 "Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması", RTÜK Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, Ankara: Bizim Matbaa.
- Şahinkaya, R., (1991). "Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılıklar Gösterirler Aile Yazıları I", Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, s.37-42.
- Şener, S., (2009). "Sosyoloji Sosyal Bilimlere Alternatif Yaklaşım", İstanbul: İnkılab Yayınları.
- Turan, M.T., ve Beşirli, A., (2008). "Kentleşme Sürecinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri", Anadolu Psikiyatri Dergisi, 9, s. 238-243.
- (TÜİK) TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU, 2011 "Yaşam Memnuniyeti Araştırması" Haber Bülteni, Sayı:10770, Ankara.
- Türkdoğan, O., (1992). "Sosyo- Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi", T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, s. 10-18.
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI, 2011 "Kanun No: 2709, Kabul Tarihi, 07/11/1982" http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
- Uçar, M.A., (2003). "Aile İçi Şiddet ve Ailenin Korunması Yasası", Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ülken, H. Z., (1967). "İslam Felsefesi Kaynakları ve Tesirleri", Eski Yunandan Çağdaş Düşünceye Doğru, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ülken, H. Z., 1991 "Aile", Aile Yazıları I, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Veenhoven, R., (1991). "Is happiness relative?." *Social indicators research* 24.1 (1991): 1-34.